

Summary. *The article reviews the theoretical and methodological issues related to the phenomenon of spirituality and tolerance. The structure of interethnic tolerance and the main tasks of the formation of its components is represented. There is discovered the essence of the interethnic tolerance is an elementary school teacher.*

Key words: *tolerance, interethnic tolerance, inner life, spiritual culture, professional ethics*

УДК 378.14:374.7

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ

Л. Л. БІЛАН, кандидат педагогічних наук, доцент Національного університету біоресурсів і природокористування України

Анотація. *У статті розкрито зміст та особливості організації методичної роботи у вищому навчальному закладі в умовах реформування вищої освіти. Проаналізовано завдання, рівні і види методичної діяльності викладача вищого навчального закладу. Обґрунтовано необхідність удосконалення організації методичної роботи вищого навчального закладу та діяльності його методичних служб.*

Ключові слова: *вищий навчальний заклад, методична робота, якість освіти, викладач*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах розбудови української держави, глибоких і прогресивних перетворень, що здійснюються в усіх життєво важливих сферах нашого суспільства, відбувається динамічне реформування та модернізація системи вищої освіти України.

Програмними документами Міністерства освіти і науки України визначені нові стратегічні напрями підготовки фахівців, що вимагає підвищення якості вищої освіти та подальшого удосконалення організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, який став більш складним за інтенсивністю та змістом. Відтак, базисною основою успішної реалізації поставлених завдань має стати не лише якісна підготовка майбутніх фахівців, а й педагогічних та науково-педагогічних працівників, які маючи ґрунтовні професійні знання та володіючи розвинутими вміннями і навичками вміло здійснювати педагогічну взаємодію, спроможні ефективно використовувати новітні педагогічні технології.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що проблема вдосконалення роботи викладача вищої школи завжди гостро стояла перед педагогічною громадськістю, актуальною вона є і в нинішніх суспільних умовах. Зокрема, концептуальні підходи до професійної підготовки педагогів та формування їх професійної компетентності обґрунтовані у працях А. Алексюка, О. Барбіної, Н. Бібик, С. Вітвіцької, Н. Гузій, О. Гури, О. Жорнової, Т. Загривної, І. Зязюна, О. Коваленко, В. Коновалової, Н. Кузьміної, В. Лозової, В. Лугового, А. Маркової, І. Підласого, Н. Побірченко, О. Пометун,

© Л. Л. Білан, 2016

В. Сластьоніна, М. Фіцули та ін. Водночас, на фоні наявності ґрунтовних теоретичних та практичних напрацювань щодо загальної підготовки викладача, формування його особистості та підвищення кваліфікації, проблеми методичної роботи педагогічних та науково-педагогічних працівників досліджуються значно менше. Прямо та опосередковано вони висвітлені в дослідженнях таких науковців і практиків, як Н. Волкова, Л. Даниленко, Г. Данилова, А. Єрмола, А. Зубко, О. Кіяшко, О. Коваленко, Н. Михайловська, О. Остапчук, В. Пікельна, В. Семиченко, Л. Таланова та ін. Проте, проблема удосконалення методичної роботи викладачів вищих навчальних закладів з урахуванням вимог сьогодення, специфіки навчання в умовах інформатизації суспільства та підготовки фахівців в контексті формування єдиного європейського освітнього і наукового простору залишається малодослідженою.

Мета даної статті – розкрити зміст методичної роботи викладачів в умовах вищого навчального закладу та обґрунтувати необхідність її удосконалення на сучасному етапі реформування вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Тенденції розвитку сучасного суспільства обумовлюють нові вимоги до вищої освіти. Надзвичайно стрімкі темпи оновлення знань потребують гнучкості, постійного удосконалення та підвищення рівня методичної компетентності викладача вищої школи, що обумовлюється та визначається особливостями організації методичної роботи у вищих навчальних закладах.

Сутність методичної роботи у вищому навчальному закладі сучасними дослідниками в галузі педагогічної науки визначається неоднозначно. Так, І. Соколова методичну роботу у вищому навчальному закладі визначає як «цілеспрямовану діяльність суб'єктів управління вищим закладом освіти щодо забезпечення психолого-педагогічної та методичної підготовки викладачів вищої школи та реалізацію ними особистісно-орієнтованої моделі взаємодії із студентами» [5, 442]. Н. Соловова вважає, що методична робота – це «комплекс заходів, що сприяють підвищенню якості професійної підготовки випускників засобами методичного забезпечення і супроводження освітніх програм» [6, 37]. М. Фіцула під методичною роботою розуміє «цілеспрямовану діяльність вищого навчального закладу щодо забезпечення психолого-педагогічної та методичної підготовки викладачів, спрямованої на підвищення ефективності освіти, досягнення майстерності у викладанні дисциплін, проведенні різних форм аудиторної і поза аудиторної роботи зі студентами» [7, с. 328]. На думку Н. Ерганової «під методичною діяльністю слід розуміти самостійний вид професійної діяльності педагога з проектування, розробки та конструювання, дослідження засобів навчання, що дозволяють здійснювати регуляцію навчальної та навчальної діяльності з окремого предмету або циклу навчальних дисциплін» [8, с.110]. Проте, майже всі дослідники, роботи яких присвячені становленню та розвитку системи методичної роботи в різних типах навчальних закладів, відзначають, що її основна мета – підвищення професійної компетентності та вдосконалення педагогічної майстерності викладачів без відриву від основного місця роботи. Науково-педагогічні працівники традиційно методичну роботу розуміють як складову професійної діяльності, спрямовану на засвоєння і удосконалення існуючих, а також розробку і впровадження нових принципів, форм і методів ефективної організації навчального процесу. Ми вважаємо, що методична робота є специфічним видом професійної діяльності викладача вищої школи, змістовна наповненість якої обумовлена його посадовими обов'язками.

Головні завдання методичної роботи у вищому навчальному закладі окреслені в законодавчих та нормативних документах про освіту (Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту»; «Державній національній програмі «Освіта»: Україна XXI століття»; «Національній доктрині розвитку освіти»), статутних та інших локальних документах вищого навчального закладу.

У наказі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 384 від 29 березня 2012 р. (із змінами, внесеними згідно з наказом № 683 від 05 червня 2013 р.) «Про затвердження форм документів з підготовки кадрів у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації» [4] наведені основні форми документів для вищих навчальних закладів, зокрема й форма № Н-4.04 «Індивідуальний план роботи викладача та її облік». У примітках до даної форми зазначено, що вищими навчальними закладами можуть вноситися зміни до форми та змістового наповнення індивідуального плану роботи викладача та її обліку залежно від специфіки та профілю вищого навчального закладу.

Аналіз форми № Н-4.04 «Індивідуальний план роботи викладача та її облік» дає підстави констатувати, що професійна діяльність викладача вищого навчального закладу включає навчальну, методичну, наукову та організаційну складові.

На сучасному етапі розвитку вищої освіти виділяють такі види методичної діяльності викладача вищого навчального закладу: організаційно-методичну, навчально-методичну та науково-методичну [6, 46]. Домінуючий вид методичної діяльності значно залежить від займаної посади, зокрема посадові інструкції асистента і старшого викладача включають переважно навчально-методичні функції, доцента та професора – науково-методичні, а керівників вищого навчального закладу – організаційно-методичні. Відтак, вищий навчальний заклад як складна відкрита соціальна система є сукупністю взаємопов'язаних об'єктів та суб'єктів навчання, зміст і особливості організації методичної роботи в якому визначаються необхідністю його розвитку. Саме функціональна цілісність системи має визначати структурні компоненти методичної роботи та взаємозв'язки між ними, базуючись на інтеграції всіх ланок методичної роботи – рівнями управління по вертикалі та окремими компонентами по горизонталі.

Методична робота у вищому навчальному закладі є важливою складовою навчально-виховного процесу й спрямована на вирішення завдань з підвищення якості підготовки фахівців на основі комплексного підходу до вдосконалення змісту, організації й методів навчання.

Організаційно-методична робота включає її перспективне та поточне планування, створення університетської системи підвищення педагогічної майстерності молодих викладачів, аспірантів і наукових співробітників, проведення науково-методичних конференцій і конкурсів.

Навчально-методична робота спрямована на методичне забезпечення й удосконалення навчальних планів і програм підготовки фахівців, існуючих форм і видів занять відповідно до сучасних вимог.

Науково-методична робота орієнтована на створення нових принципів і методів ефективного управління процесом навчання студентів, методичне забезпечення єдності навчального процесу і наукових досліджень, проведення науково-методичних досліджень з актуальних для вищого навчального закладу й вищої школи проблем.

Ефективність методичної роботи викладача у вищому навчальному закладі значно залежить від характеру та рівня її організації керівництвом та

чіткого усвідомлення основної мети, завдань і спрямованості цієї роботи, якості підготовки професорсько-викладацького складу і мотивації його діяльності.

Система методичної роботи у вищому навчальному закладі складається з основних рівнів, видів і форм її організації.

Найнижчий рівень методичної роботи забезпечується кафедрою – базовим структурним підрозділом вищого навчального закладу, що провадить освітню, методичну та наукову діяльність за певною спеціальністю (спеціалізацією) чи міжгалузевою групою спеціальностей [1] у таких видах: підготовка науково-педагогічних кадрів, організація наставницької роботи; аналіз якості викладання дисциплін, підвищення педагогічної кваліфікації професорсько-викладацького складу; проведення методичних заходів з метою поширення передового педагогічного досвіду та впровадження педагогічних інновацій, ознайомлення з новими методиками і технологіями викладання; організація початкової експертизи рукописів методичних видань, підготовка висновків щодо їх рекомендації до друку [2, с. 117].

Наступний рівень включає організацію методичної роботи у структурних підрозділах університету (інститутах, факультетах), що здійснюється навчально-методичними комісіями під керівництвом директора (декана) або його заступника з навчально-методичної роботи у таких видах: моніторинг методичної роботи на кафедрах; розробка пропозицій щодо вдосконалення методичної роботи; координація методичних досліджень; вирішення питань, пов'язаних із підвищенням кваліфікації науково-педагогічних працівників; експертиза методичної літератури тощо.

Найвищий рівень управління методичною роботою у вищому навчальному закладі забезпечується його науково-методичною радою, яка є колективним дорадчим (експертно-консультативним) органом, основним завданням якого є планування та координація методичної роботи з метою розроблення та здійснення комплексу заходів для забезпечення якості підготовки фахівців відповідно до вимог державних стандартів вищої освіти [3, с. 21].

До складу науково-методичної ради вищого навчального закладу входять: голова та заступники науково-методичних комісій та рад інститутів (факультетів), а також провідні науково-педагогічні працівники, які мають великий досвід наукової та педагогічної діяльності. Структурно науково-методична рада вищого навчального закладу складається з секцій за основними галузями та напрямками підготовки фахівців з вищою освітою.

Склад науково-методичної ради затверджується наказом ректора на термін до п'яти років. Для прийняття рішень у період між засіданнями науково-методичної ради й оперативної підготовки матеріалів створюється президія, до складу якої входять голова ради і його заступник, начальник навчальної частини, завідувач редакційно-видавничого центру та директор бібліотеки.

Робота науково-методичної ради організовується у формі засідань, що проводяться один раз на місяць. У засіданнях беруть участь всі члени науково-методичної ради. Для розгляду окремих питань на засідання запрошуються декани факультетів та їх заступники з навчально-методичної роботи, завідувачі кафедр, викладачі й наукові співробітники вищого навчального закладу. Рішення науково-методичної ради з питань, що входять до її компетенції, вводяться в дію наказом ректора.

Науково-методична рада університету взаємодіє з радами інститутів (факультетів) за принципом розподілу компетенції, оскільки підготовка фахівців з

одним або кількома спорідненими напрямками, підвищення кваліфікації фахівців відповідної галузі вищої освіти здійснюється на факультетах вищого навчального закладу, що вимагає організації методичної роботи з їх науково-педагогічними працівниками з урахуванням специфіки їх професійної діяльності [3, с. 23].

Науково-методичні комісії факультетів визначають завдання та напрями методичної роботи кафедр; удосконалюють навчальні плани та програми підготовки фахівців, вирішують питання про відкриття нових напрямів та спеціальностей; розробляють рекомендації щодо введення до навчальних планів нових навчальних дисциплін з метою забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців; визначають шляхи підвищення ефективності навчально-виховного процесу на факультеті й професійної компетентності професорсько-викладацького складу.

Отже, розвиток сучасної вищої освіти відбувається в умовах інтеграції наукових знань, зростання кількості міждисциплінарних проблем, динамічності соціальних ситуацій, їх невизначеності та непередбачуваності, дефіцитності ресурсів, глобалізації конкуренції, кооперації, стандартизації. Відтак, конкурентоспроможність вищого навчального закладу обумовлена здатністю здійснювати оновлення змісту та структури діяльності в рамках процесу реформування та модернізації системи вищої освіти України. Методична складова, що присутня в усіх ключових факторах якості освіти, набуває значення провідного чинника сучасних змін. Методична робота має забезпечити стабільний процес функціонування та розвитку вищого навчального закладу, і саме тому повинна бути організована як комплексна діяльність щодо створення, засвоєння, використання та впровадження сучасних технологій навчання, які сприяють розвитку освітньої системи і підвищенню якості вищої освіти.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» / Остання редакція від 16 січня 2016 р. [Електронний ресурс]: Законодавство України. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/law/2235/>.
2. Мармаза О. І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом / О. І. Мармаза. – Х.: «Основа», 2004. – 240 с.
3. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі: [навчальний посібник] / В. М. Нагаєв. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.
4. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження форм документів з підготовки кадрів у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації від 29 березня 2012 р. № 384» / Остання редакція від 16 липня 2013 р. [Електронний ресурс]: Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0711-12>.
5. Соколова І. В. Технологія організації методичної роботи у вищому закладі освіти / І. В. Соколова // Педагогічні технології у неперервній професійній освіті. – К.: ВІПОЛ, 2001. – С. 440-457.
6. Соловова Н.В. Управление методической работой ВУЗа в условиях реализации инновационных методических задач: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.08 / Соловова Наталья Валентиновна. – Самара, 2011. – 571 с.
7. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : [навчальний посібник] / М. М. Фіцула. – К.: Академвидав, 2006. – 352 с.

8. Эрганова Н.Е. Методика профессионального обучения: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Н. Е. Эрганова. – М.: «Академия», 2007. – 160 с.

REFERENCES

1. Закон Украины «Pro vyshchu osvitu» / Ostannia redaktsiia vid 16 sichnia 2016 r. [Elektronnyi resurs]: Zakonodavstvo Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://osvita.ua/legislation/law/2235/>.
2. Marmaza O. I. Innovatsiini pidkhody do upravlinnia navchalnym zakladom. / O. I. Marmaza. – X.: «Osnova», 2004. – 240 s.
3. Nahaiev V. M. Metodyka vykladannia u vyshchii shkoli: [navchalnyi posibnyk] / V. M. Nahaiev. – K. : Tsentr uchbovoi literatury, 2007. – 232 s.
4. Nakaz Ministerstva osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrainy «Pro zatverdzhennia form dokumentiv z pidgotovky kadriv u vyshchykh navchalnykh zakladakh I-IV rivniv akredytatsii vid 29 bereznia 2012 r. № 384» / Ostannia redaktsiia vid 16 lypnia 2013 r. [Elektronnyi resurs]: Zakonodavstvo Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0711-12>.
5. Sokolova I. V. Tekhnolohiia orhanizatsii metodychnoi roboty u vyshchomu zakladi osvity / I. V. Sokolova // Pedahohichni tekhnolohii u neperervnii profesiinii osviti. – K.: VIPOL, 2001. – S. 440-457.
6. Solovova N.V. Upravlenye metodycheskoi rabotoi VUZa v uslovyakh realizatsyy ynnovatsyonnykh metodycheskykh zadach: dys. ... dokt. ped. nauk: 13.00.08 / Solovova Natalia Valentynovna. – Samara, 2011. – 571 s.
7. Fitsula M. M. Pedahohika vyshchoi shkoly : [navchalnyi posibnyk] / M.M.Fitsula. – K.: Akademvydav, 2006. – 352 s.
8. Эрханова Н.Е. Методика профессионального обучения: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Н. Е. Эрханова. – М.: «Академия», 2007. – 160 с.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТЫ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Л. Л. БИЛАН, кандидат педагогических наук, доцент Национального университета биоресурсов и природопользования Украины

***Аннотация.** В статье раскрыты содержание и особенности организации методической работы в высшем учебном заведении в условиях реформирования высшего образования. Проанализированы задачи, уровни и виды методической деятельности преподавателя высшего учебного заведения. Обоснована необходимость совершенствования организации методической работы высшего учебного заведения и деятельности его методических служб.*

***Ключевые слова:** высшее учебное заведение, методическая работа, качество образования, преподаватель*

IMPROVEMENT METHODOICAL WORK HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS UNDER TRANSFORMATION OF EDUCATION

L. BILAN, Ph.D., associate professor, National University of life and Environmental Sciences of Ukraine

Summary. *On the basis of analysis of different approaches and views the essence of the concept of «methodical work» as an important component of the educational process aimed at solving problems to improve the quality of training in an integrated approach to improvement content, organization and teaching methods. The content and features of methodological work in higher education in terms of reforming higher education. The analysis tasks, levels and types of methodical teacher of higher educational establishment (organizational-methodological, scientific-methodological and scientific-medical). The necessity of improvement of methodology of the university and of his teaching services.*

Keywords: *higher education institution, methodical work, quality education teacher*

УДК 351.746:355.477

РЕЗУЛЬТАТИ КОНСТАТУВАЛЬНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ПІД ЧАС ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

І. Г. БЛОЩИНСЬКИЙ, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри англійської мови факультету іноземних мов і гуманітарних дисциплін Національна академія Державної прикордонної служби України

Анотація. *У статті представлено результати констатувального експерименту сформованості професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників під час фахової підготовки з використанням технологій дистанційного навчання. На основі результатів констатувального етапу експерименту було виявлено і встановлено пряму залежність між якістю знань курсантів, станом викладання дисциплін різних циклів у Національній академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького та практикою підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної діяльності.*

Ключові слова: *констатувальний експеримент; професійна компетентність; технології дистанційного навчання; майбутній офіцер-прикордонник.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Значний обсяг завдань, що покладається на органи та підрозділи Державної прикордонної служби України (ДПСУ), призводить до необхідності підготовки кваліфікованих кадрів, успіх виконання якими своїх функцій залежить від рівня їх професійної підготовки. Реформування прикордонного відомства відповідно до Стратегії розвитку ДПСУ та Інтегрованого управління кордонами до 2020 року, розвиток нових форм і способів охорони державного кордону для виконання завдань оперативно-службової діяльності (ОСД) передбачає удосконалення системи підготовки, комплектування, роботи з особовим складом, його соціального за-